

ISO/TR 21449:2004

Content Delivery and Rights Management: Functional requirements for identifiers and descriptors for use in the music, film, video, sound recording and publishing industries

ISO 21928

Data elements for RFID (Radio frequency identification) in libraries

ISO 22310

Information and documentation – Requirements for records/documents management in standards

ISO 22998

Implementation of access rules in records management

ISO 23081-1:2005

Information and documentation – Records management processes – Metadata for records – Part 1: Principles

ISO 23081-2 Metadata for records – Part 2:

Implementation issues

ISO 23081-3 Metadata for records – Part 3:

Assessment of RM metadata sets

ISO 23950:1998

Information and documentation – Information retrieval (Z39.50) – Application service definition and protocol specification, као и:

ISCI – International Standard Collection

Identifier (based on ISIL),

DOI – Digital Object Identifier,

Requirements for Long-Term Preservation of Electronic Records,

Data dictionary integration project,

XML Holdings Schema,

Archive boxes, итд..

грађе, пружање стручне помоћи библиотекама, надзор над стручним радом библиотека, старање о усавршавању кадрова, праћење и проучавање стања, потреба и услова рада у библиотечкој делатности, предлагање мера за унапређивање библиотечке делатности и њихово спровођење.

Матичне функције представљају функције од општег интереса за библиотечко-информациони систем Републике. Њихови носиоци су Народна библиотека Србије (у складу са ставом 1. члана 27. Закона о библиотечкој делатности), односно матичне народне библиотеке које је одредио министар културе Решењем о одређивању библиотечке које обављају матичне функције у библиотечкој делатности (у складу са ставом 2. члана 27. Закона о библиотечкој делатности - Сл. Гласник РС, бр. 46/94). Овим Решењем одређено је 26 народних библиотека у седиштима округа, и Библиотека града Београда за подручје Београда. Из њихове надлежности су изузете библиотеке при универзитетима, факултетима, вишим школама и научноистраживачким институтима а које су обухваћене матичном делатношћу Универзитетске библиотеке *Светозар Марковић* и Библиотеке Матице српске.

У складу са Законом о одређивању надлежности аутономне покрајине (Сл. гласник РС, бр. 6, 2002.) обављање матичних функција на територији АП Војводине од 2002. године поверено је Библиотеци Матице српске.

Надлежност над специјалним библиотекама у Републици Србији одређена је на следећи начин: Универзитетска библиотека *Светозар Марковић* и Библиотека Матице српске матичне су за специјалне библиотеке при научним институтима, док су за све остале специјалне библиотеке надлежне матичне народне библиотеке. Оваква надлежност над матичним функцијама проистекла је из сродности специјалних библиотека при научним институтима са високошколским библиотекама чији рад прате Универзитетска библиотека *Светозар Марковић* и Библиотека Матице српске.

Због тренутног специфичног статуса АП Косово и Метохија, библиотеке са овога подручја само делимично остварују своје основне функције, а обављање матичних функција у косовско-метохијским окрузима у потпуности изостаје.

МРЕЖА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

ОСТВАРИВАЊА МАТИЧНИХ ФУНКЦИЈА МАТИЧНИХ БИБЛИОТЕКА У МРЕЖИ СПЕЦИЈАЛНИХ БИБЛИОТЕКА НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У 2003. ГОДИНИ - ПРИКАЗ СТАЊА

Правни оквир на основу кога се остварују матичне функције у библиотекарству у Републици Србији постављен је 1994. године доношењем Закона о библиотечкој делатности (Сл. Гласник РС, бр. 34/94) који чланом 7. дефинише обављање матичних функција као законску обавезу, а чланом 26. их ближе одређује као: вођење регистра библиотека, вођење каталога библиотечке

Показатељи

Током 2003. године матичне народне библиотеке доставиле су Народној библиотеци Србије записнике о извршеном стручном надзору над свега 18 специјалних библиотека у Републици Србији, што представља мање од 8% у односу на број специјалних библиотека уписаних у Централни регистар Народне библиотеке Србије.

Матична служба Универзитетске библиотеке *Светозар Марковић* у Београду током 2003. године обавила је стручни надзор над укупно 4 специјалне библиотеке, од чега 2 са територије централне Србије (Библиотека Центра за крмно биље Института за научна истраживања у пољопривреди, Крушевац и Библиотека Института за бакар, Бор), односно 2 библиотеке са територије града Београда (Библиотека Студентског културног центра и Библиотека Дома културе Студентски град). До доношења важећег *Закона о универзитету* Библиотека Студентског културног центра и Библиотека Дома културе Студентски град убрајане су у високошколске библиотеке, након чега су промениле статус у специјалне. Наиме, да би се библиотека сматрала високошколском институција при којој се налази дужна је да поред пружања библиотечких и информационих услуга студентима обезбеди и услове за обављање праксе и извођење експерименталних вежби, односно дистинкција између високошколских библиотека и специјалних библиотека при научним институцијама заснива се на чињеници да су високошколске директно укључене у извођење наставно-научног процеса.

На територији централне Србије у 2003. години једино је Народна библиотека Крушевац, као матична за територију Расинског округа, извршила надзор над стручним радом свих специјалних библиотека регистрованих у овом округу (5).

Матична народна библиотека *Стефан Првовенчани* из Краљева је у току 2004. године обавила стручни надзор над радом свих специјалних библиотека регистрованих на територији Рашког округа (3). Осим тога, ова библиотека је обавила претходни надзор 2002. г., односно у временском распону који препоручује Народна библиотека Србије, и то такође над радом свих специјалних библиотека регистрованих у свом округу.

Остале матичне народне библиотеке су надзор над стручним радом специјалних библиотека у мрежи обављале спорадично и несистематски или га уопште нису ни обављале, односно о извршеном стручном надзору нису доставиле записнике Народној библиотеци Србије. Следи да, у

2003. г., стручни надзор над радом специјалних библиотека није извршен, односно нема података да ли је можда престао рад ових библиотека у окрузима: 1. Мачванском (у коме, према евиденцији Народне библиотеке Србије, има 16 регистрованих специјалних библиотека) 2. Колубарском (3), 3. Браничевском (1), 4. Шумадијском (4), 5. Зајечарском (2).

Са друге стране, позитивно је што неке матичне народне библиотеке пружају стручну помоћ и у неким библиотекама које не испуњавају основне услове потребне за стицање статуса библиотеке (прописане *Законом о библиотечкој делатности*, члан 14. став 1.), односно које располажу фондом мањим од 3.000 јединица, чиме нису стекле услов за упис у Централни регистар Народне библиотеке Србије и тиме не представљају део званичне евиденције. На пример, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин* пружа редовну стручну помоћ на годишњем нивоу библиотеци предузећа Нафтагас која броји око 1.600 јединица библиотечке грађе, а Градска библиотека Панчево библиотеци при Еолошкој станици у Вршцу која броји око 1.200 публикација, међу којима доминира стара и ретка књига.

Предложене мере за унапређење рада

Мере за унапређење рада које су предложиле матичне народне библиотеке тичале су се како побољшања услова рада у библиотекама, тако и унапређења обављања стручних послова.

На плану побољшања услова рада предложене мере углавном су се тичале решавања проблема везаних за санацију кровова и плафона, обезбеђивања простора за смештај грађе, односно за њено коришћење, као и за унапређивање техничке подршке у библиотеци. Такође, препоруке су се односиле и на стручно усавршавање радника, односно запошљавање радника са пуним радним временом у библиотекама у којима за то постоје могућности.

На плану унапређења стручног рада матичне библиотеке предлагале су: оријентисање ка интензивнијој размени публикација са другим установама сродног типа како би се превазишао недостатак материјалних средстава за набавку грађе, сарадњу са библиотекама сродног типа, укључивање у јединствени библиотечко-информациони систем, сврсисходнију набавку стручне литературе, редовног обављања ревизије, законске обавезе коју библиотеке систематски избегавају, преинвентарисања, односно пресигнирања фонда у складу са важећим прописима, израде бар једног стварног (предметног или стручног) ката-

лога у библиотекама које га немају, стављања акцента на аналитичку обраду чланака чиме би се повећао степен искоришћености грађе, организовања фонда према стручним библиотекарским правилима, истраживања могућности преузимања информација са Интернета и иновирања врсте докумената који се нуде кориснику.

Анализа мера за унапређење рада које су предложиле матичне народне библиотеке

Анализа мера које су предложиле матичне народне библиотеке приликом вршења стручног надзора над радом специјалних библиотека указују на то да на плану стручног рада:

- библиотеке не обављају ревизију библиотечке грађе на шта их обавезује *Правилник о ревизији библиотечке грађе*,
- грађа библиотеке често нестручно обрађена (како физички, тако и стручно)
- је грађа неадекватно смештена,

- библиотеке немају све законом прописане и адекватно уређене информационе инструменте.

На плану услова за рад утврђено је да библиотеке често:

- раде у неадекватним смештајним условима и без неопходне основне техничке опреме,
- немају стално запослен кадар, а у перманентно образовање постојећег се не улаже.

Иако све ове оцене не важе за све библиотеке у 2003. обухваћене надзором, ипак се мора издвојити Библиотека Дома културе Студентски град на коју се у целини оне не могу односити. Сегмент рада у специјалним библиотекама који функционише без сметњи јесте сарадња између библиотека сродног типа и међусобна размена стручних публикација која у домаћим условима најчешће представља главни извор набавке публикација.

мр Драгана Милуновић
Народна библиотека Србије, Београд,